AUTHOR:

RASSOW, HERMANN

TITLE:

ARISTOTELIS DE NOTIONIS ...

PLACE:

BEROLINI

DATE:

[1843]

Master Negative #

91-80290-6

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Rassow, Hermann, 1819-
Aristotelis de notionis definitione doctrina. Dissertationis philosophicae pars prior quam ... defendet auctor Hermannus Rassow ... Berolini, typis Petschianis, [1843].
30 p. $20\frac{1}{2}$ cm.

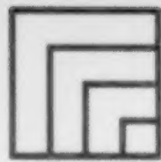
Thesis. Berlin. 1843.

354254

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

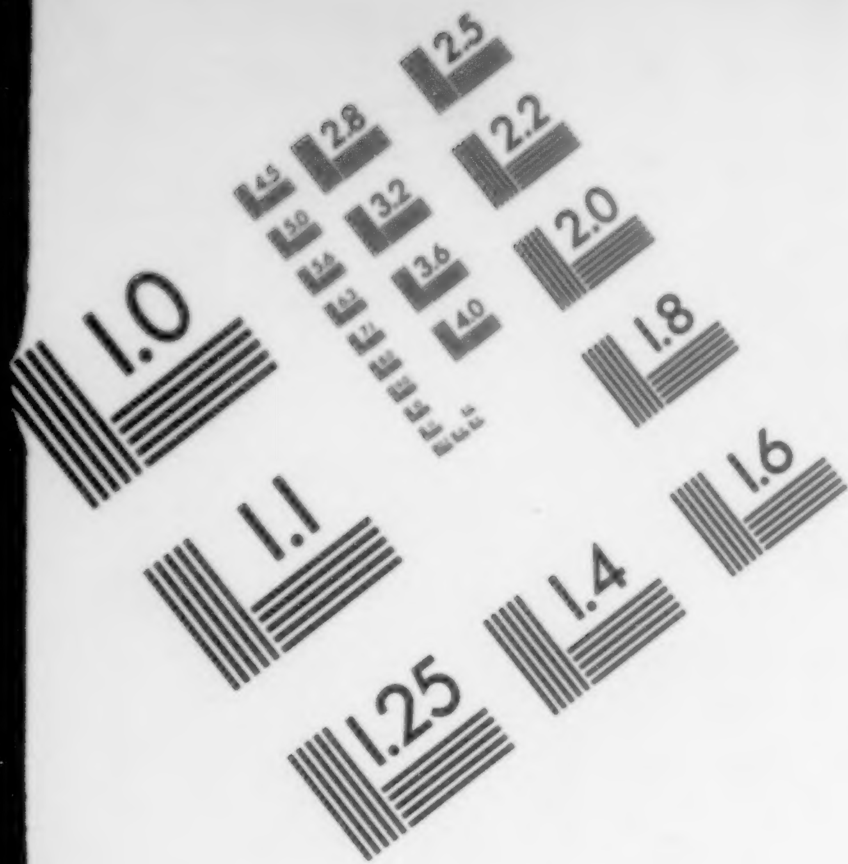
FILM SIZE: 35 mm REDUCTION RATIO: 11x
IMAGE PLACEMENT: IA ~~IIA~~ IB IIB
DATE FILMED: 11-4-91 INITIALS ER
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

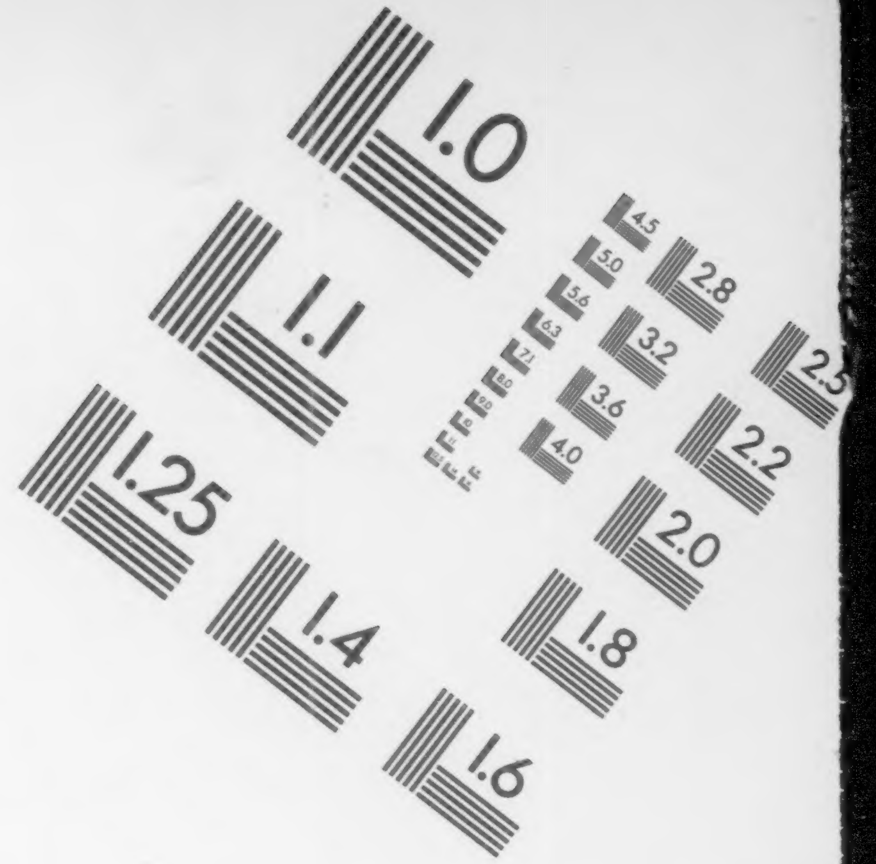

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

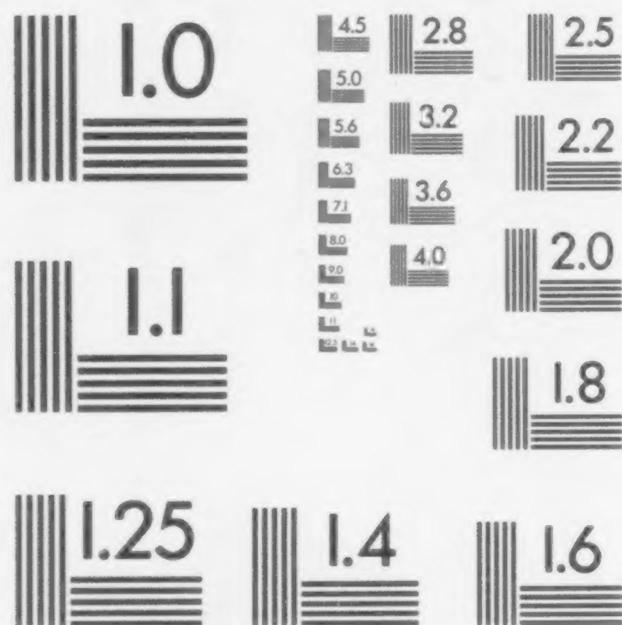

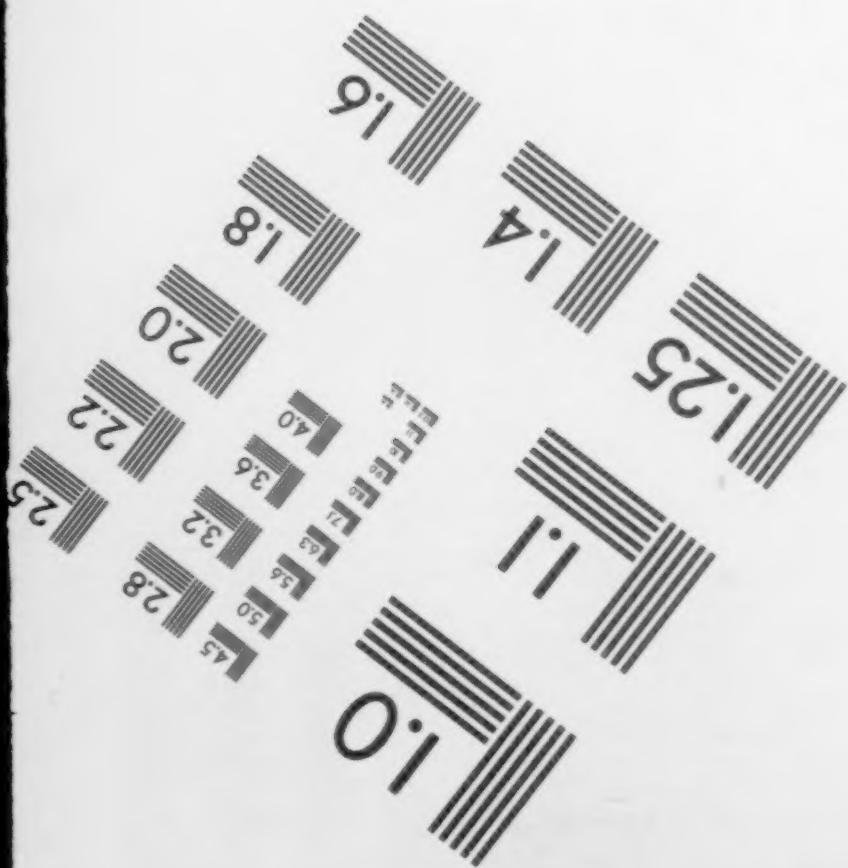

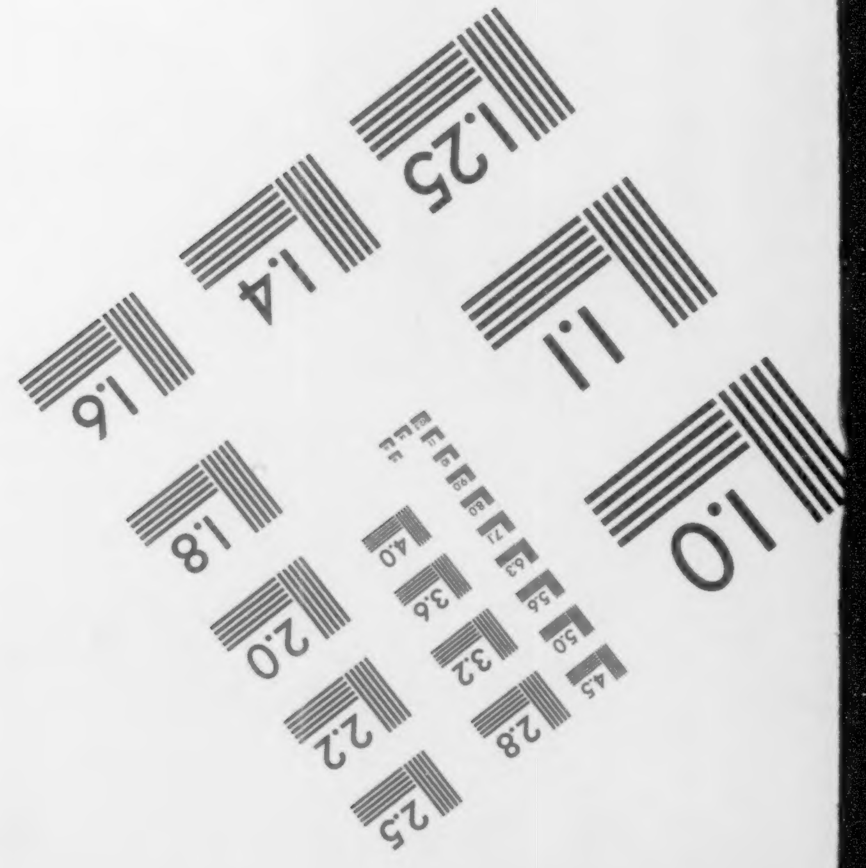
Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

ARISTOTELIS DE NOTIONIS DEFINITIONE DOCTRINA.

DISSERTATIONIS PHILOSOPHICAE
PARS PRIOR
QUAM
UNA CUM SENTENTIIS ALIQUOT CONTROVERSIS
CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN
UNIVERSITATE LITTERARIA
FRIEDERICA - GUILELMA BEROLINENSI
AD SUMMOS
IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE CAPESSENDOS
DIE XXVIII M. AUGUSTI A. MDCCCXLIII
IN AULA MAJORI
PALAM DEFENDET
AUCTOR

HERMANNUS RASSOW,
POMERANUS.

ADVERSARII ERUNT:
GUIL. SCHRADER, PHIL. DR.
RUDOLPH. BAIER, PHIL. CAND.
OTTO SIEFERT, PHIL. CAND.

BEROLINI
TYPIS PETSCHIANIS.

VIRO

CLARISSIMO, DOCTISSIMO, HUMANISSIMO

ADOLPHO TRENDELENBURG

HASCE

STUDIORUM SUORUM PRIMITIAS

GRATO ANIMO

DICAVIT

AUCTOR.

Logicae vis et auctoritas, quum in eo posita sit, ut cognoscendi formas et rationes investiget, fieri non potuit, quin a primordiis philosophiae longissime distaret. Cogitabant homines per saecula de natura, de vita et moribus, de rebus divinis, donec eo perventum est, ut formas cognoscendi ad certa principia revocarent, certisque limitibus circumscriberent. Egregia laus est Aristotelis, quod hujus disciplinae non solum fundamenta jecit, sed etiam magnam partem eam absolvit. Aristoteles primus universam cognoscendi rationem tanquam perplexam figuram in simplicissimas formas resolvit, singulasque tam accurate pertractavit, ut multis saeculis fere absolutae esse viderentur. Sunt pauca enim antiquitatis scripta, quae tam infinita auctoritate et tam diu in philosophia regnaverint, quam libri Aristotelis, quos veteres homines uno organi nomine complectebantur. Valuerunt per mediam aetatem; et quae est summa laus ecclesiae, quod rude et incultum vitae genus disciplinae severitate coercebat, eandem logica in litteris adepta est. Nam mentibus cogitandi munere parum adsuetis normam dabat, qua verum et falsum judicarent, et qui pro temporum indole dissolutius per litteras vagabantur, eos ad certam legem sese adstringere jubebat. Quodsi postea autem in immodicas subtilitates incide-

bant, id saeculi ingenio, non Aristoteli est crimini vertendum. — Ineunte nostra aetate, postquam litterarum studium juvenili cum integritate repeti et instaurari coeptum est, nemo nescit, Aristotelicae philosophiae summum illud imperium, quod obtinuerat, adeo labefactatum esse, ut fere contemta et oblivione obruta jaceret. Nam infracta scholasticorum auctoritate facile potuit accidere, ut fundamentum quo unice illa niti videbatur, in eandem corrueret contemtionem. At vero logicis libris contigit, ut ex hoc naufragio tanquam rata et certa in nostram philosophiam, quae propria vi effloruit, servarentur. — Ut saepius autem accidere solet, ut historiae monumentis quasi falsa vestigia imprimantur, ita factum est, ut logica Aristotelica paullatim ad eas sententias deflecteretur, quae nostra aetate in rebus logicis invalescebant. Etenim Kantius[1], quamquam vere profitetur, logicam Aristotelicam per duo millia annorum valde exigua cepisse incrementa, quoniam ea, quae addidisset posterior aetas, tum supervacanea essent, tum logicae fines egrederentur, tamen, quam ipse sequitur sententiam Aristoteli ita subdit, ut eum logicam a rebus ad meras cogitandi formas avocasse censeat. At frustra quaeres in ipso Aristotele, quo istam opinionem confirmare possis; nam tantum abest, ut Aristoteles cognoscendi rationem ab ipsis rebus sejungat et divellat, ut per totam logicam in cogitando rerum naturam sequendam esse judicet[2]. Is certe cavebit, ne istam Kantii opinionem tueatur, qui ea, quae de definitionis natura ab Aristotele alte et subtiliter disputata sint, perlegerit. — Haec definitionis doctrina mihi digna esse videbatur, quae diligentius inquireretur, tum quia per se gravissima est quaestio tum

[1]) Kant Kritik der reinen Vernunft, Vorrede zur 2. Aufl. S. VIII.
[2]) Trendelenburg Logische Untersuchungen I. Bd. S. 18 ff.

quod ad intelligendam Aristotelis logicam, quae nunc paullo negligentius tractari solet, plurimum valet, necnon reliquis hujus philosophiae partibus lucem affert. Praeterea viri docti, qui in philosophiae historia enarranda operam posuerunt, dum syllogismorum doctrinam accurate persequebantur, definitionem, id quod mirum accidit, fere non attigerunt. Hoc mihi animum auxit, ut ad definitionis notionem enucleandam me accingerem etsi magnopere verendum sit, ne juveni in hoc difficiliorum quaestionum genere parum versato nimis ardua ac spinosa sit disputatio.

PARS PRIMA.

Quum igitur nobis propositum sit, ut notionis definitionem, qualis ab Aristotele exposita et constituta sit, inquiramus, non ea difficultate impediti tenemur, ut sparsa colligere et collecta componere opus sit, sed prospere evenit, ut singulari libro, altero analyticorum posteriorum philosophus hanc doctrinam copiose explicuerit. Itaque sic procedere visum est, ut hunc librum, quoniam plurimum valeat ad nostrum finem, tanquam ducem sequamur, simul autem ex reliquis scriptis ea omnia, quae pertinent ad definitionem, depromamus et colligamus. Analytica universam de definitione quaestionem tribus partibus absolvunt. Prima[1]), quae rem ipsam non aggreditur, sed praeparat, varias dubitationes proponit; altera[2]) ad ipsam definitionis naturam

[1]) Analyt. posteri. II. Cp. 3—6 Bek. *καὶ τί ἐστιν ὁρισμὸς καὶ τίνων εἴπωμεν διαπορήσαντες πρῶτον περὶ αὐτῶν.*
[2]) Cp. 7—11. *πῶς οὖν δὴ ὁ ὁριζόμενος δείξει τὴν οὐσίαν ἢ τὸ τί ἐστιν.*

enucleandam accedit; tertia[1]) viam et rationem, qua ad definitionem perveniatur, exponit.

CAP. I.

Ne lateant difficultates, quibus res obseptae sint, multum prodest, de iis dubitare. *Ἡ γὰρ ὕστερον εὐπορία λύσις τῶν πρότερον ἀπορουμένων ἐστί, λύειν δ' οὐκ ἔστιν ἀγνοοῦντας τὸν δεσμόν.* Itaque in multis quaestionibus Aristoteles ita procedit, ut rem, de qua agere instituit, antequam exponat, in dubium vocet, qua in re proprium dialecticae munus cernitur. Neque quidquam plus valet, ut instituta quaestio acuatur et ut finis, ad quem pergere debeat, clarius pateat. Similiter nostro loco, priusquam rem ipsam aggrederetur, varias dubitationes praemisit, hoc quidem consilio, ut definitionem a ceteris cognoscendi formis, quas antea explicuerat, distingueret et separaret, ipsamque definitionis quaestionem quasi praemuniret. — Res igitur postulare videtur, ut gravissimas quasque explicemus, neque singula, si quae difficiliora occurrant, negligamus.

Ac primum quidem Aristoteles id agit, ut discrimen, quod intercedit inter definitionem et inter demonstrationem explanet. Itaque hanc ponimus quaestionem, num fieri possit, ut eadem res sciatur et definitione et demonstratione, qua quidem soluta, quid intersit inter utramque cognoscendi rationem, apparebit. Utile autem erit ad eam solvendam circumspicere, utrum nonnunquam certe tam propriam habeant naturam, ut altera in alterius locum substitui nequeat. — Omnis definitio, quum in eo detenta sit, ut rei notionem exploret, necesse est, universalis sit et affirmans; quidquid

---

[1]) Cap. 13 *πῶς δὲ δεῖ θηρεύειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα, νῦν λέγωμεν.*

enim significat, quid res sit, et universale est et affirmans. Itaque apparet, demonstrationum, quae non in prima probantur figura, nullas esse definitiones; syllogismi enim, qui alteri insunt figurae omnes negantes (*στερητικοί*), qui tertiae annumerantur, non universales sunt[1]). — Pariter primo adspectu patet, esse, quae soli definitioni vindicentur. Etenim quaevis demonstratio ex principio ducitur, ex quo per interjectam causam nascatur conclusio. Haec principia, quibus nituntur demonstrationes, definitiones sunt, quas si velles demonstrare, necessario in infinitum abires[2]).

Quibus expositis, quum satis appareat, utramque rationem cognoscendi suum proprium habere locum, ubi valeat, restat, ut videamus, utrum nullius rei esse possit et haec et illa cognitio? Summa vis demonstrationum in eo cernitur, quod a generali rei natura, quam supponunt, ea, quae per se insunt, vel attributa derivant. A qua quidem cognitione, quae demonstrationi debetur, definitio abest[3]); unde factum est, ut Aristoteles alterum genus definitionum nonnisi per demonstrationem confici posse doceret[4]). Quum talis sit demonstratio, sic procedit, ut referens aliquid ad ali-

---

[1]) Cf. analyt. prior. I, 4 sq. Bek.

[2]) Anal. poster. II. Cap. 3 *ἢ ἔσονται αἱ ἀρχαὶ ἀποδεικταὶ καὶ τῶν ἀρχῶν ἀρχαί, καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον βαδιεῖται· ἢ τὰ πρῶτα ὁρισμοὶ ἔσονται ἀναπόδεικτοι.*

[3]) l. l. Cp. 3. *οὐδὲν γὰρ πώποτε ὁρισάμενοι ἔγνωμεν οὔτε τῶν καθ' αὑτὸ ὑπαρχόντων οὔτε τῶν συμβεβηκότων.* Verbo *συμβεβηκότων* hoc loco non ea significantur, quae casu quodam nascuntur; haec enim neque definitio, neque demonstratio potest cognoscere. *Τῶν δὲ συμβεβηκότων μὴ καθ' αὑτά, ὃν τρόπον διωρίσθη τὰ καθ' αὑτά, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη ἀποδεικτική* analyt. poster. I, 6. p. 75 a, 18. Patet vero ea intelligi, quae, quamvis ad ipsam rei essentiam non pertineant, rem consequuntur. Duplicem verbi notionem declarat Trendelb. d. anim. I, 1 § 1.

[4]) Cf. infra p. 14 sq.

quid veram aut falsam esse probet relationem; definitio autem, ut quae intimam rei notionem exploret, non aliquid de aliquo enuntiat [1]). Dum haec id agit, ut universam rei notionem exaequet et quasi expleat, illa in eo acquiescit, quod aliquid ad rem certo quodam modo relatum aut non relatum esse probat. In quo si versatur demonstratio, maxime in eo investigando occupata est, quod Aristoteles *τὸ ὅτι ἔστι* appellat. Etsi vero hoc concludit, tamen multum abest, ut *τὸ τί ἐστι* simul aperiat. Etenim Aristoteles diversarum rerum [2]) diversam demonstrationem esse statuit, nisi forte talis inter has intercedat ratio, ut altera alterius quodammodo pars sit [3]); nec vero sub talem cadere rationem *τὸ τί ἐστιν* et *ὅτι ἐστιν*. — Quibus perpensis, si ad propositam quaestionem videamus, perspicuum est, alteram rationem ab altera adeo disjunctam esse, ut omnino non ejusdem rei esse possint [4]). —

Supposuimus autem in antecedentibus, notionem demonstrando non aperiri; itaque videndum est, utrum

---

[1]) C. 3, *ὅτι πᾶσα ἀπόδειξίς τι κατά τινος δείκνυσιν - - - ἐν δὲ ὁρισμῷ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου κατηγορεῖται.*

[2]) Cap. 3 *ἑτέρου ἑτέρα ἀπόδειξις, ἐὰν μὴ ὡς μέρος ᾖ τι τῆς ὅλης.* Hoc loco haud scio, an *τοῦ ὅλου* scribendum sit, id quod postulare videntur et verba, quae sequuntur *μέρος γάρ, τὸ δ᾽ ὅλον* et totius loci sensus.

[3]) Nam si constat, omnino angulos trigoni aequales esse duobus rectis, trigonum quoque paria habens crura angulos habeat aequales duobus rectis, necesse est.

[4]) Ad id probandum hac quoque utitur ratione. Rem, inquit, si scimus demonstrabilem, necesse est, habeamus demonstrationem. Quod si eandem rem sciremus et demonstratione et definitione, fieri posset, ut rem demonstrabilem sciremus sine demonstratione, id, quod cogitari nequit. Vel ut paucis praecidit, unius, qua unum est, nonnisi una exstat scientia; *τοῦ γὰρ ἑνὸς, ᾗ ἕν, μία ἐπιστήμη.* Pariter fieri non potest, ut aliquid sciatur demonstratione, quod simul ita scitur definitione, ut non opus sit demonstratione.

haec notionis investigatio re vera syllogismi vim excedat. Definitio, nisi nominis descriptio esse velit, proprium [1]) rerum et substantiam investigat, earumque imagines quasi oculis proponit. Qua propter necesse est, ut rei naturae mentis imago respondeat, et ut definitio in definitae rei locum substitui possit [2]). Si quis igitur syllogismo notionem concludere velit, animadvertendum erit, ne istam legem praetermittat. Itaque syllogismum sic exstruere debet, ut singuli termini sibi prorsus respondeant et convertantur, id, quod a justa syllogismi forma quam maxime abhorret. Nihil enim hac ratione concludi, facile patet, quia notio, quae demonstranda est, jam inest termino medio, antequam facta sit ipsa conclusio [3]). Sumunt igitur tales syllogismi, quod demonstrandum erat [4]).

Quae quum ita sint, divisionem, quae quidem ab Aristotele ad syllogismi formam reducitur, iisdem finibus contineri, non est cur miremur. Aristoteles appellat eam imbecillum syllogismum [5]), quoniam id, quod

---

[1]) Cap. 4. *τὸ δὲ τί ἐστιν ἴδιόν τε, καὶ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται;* discrimen inter *ἴδιον* et *τ. τ. ε.* explicant topic. I, 4.

[2]) Ibid. *ταῦτα δ᾽ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν.*

[3]) Cap. 4 *ἐπὶ τοῦ μέσου ἔσται πρότερον τὸ τί ἦν εἶναι.*

[4]) Ibid. *λαμβάνει οὖν ὃ δεῖ δεῖξαι.* Exemplum, quod Aristoteles proponit, rem illustrat. Id, quod sibi ipsi est causa vivendi, numerus est se ipsum movens. Anima est id, quod sibi ipsi est causa vivendi. Ergo anima est numerus, se ipsum movens. Hic syllogismus id sibi concedi vult, quod in rei demonstrandae locum substitui potest, ideoque nihil valet. Probat *διὰ τοῦ ἀντιστρέφειν* vel *τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖται*, quod quidem vitium a nostris logicis petitio principii vocatur.

[5]) Analyt. prior. I, 31 init. Bek. *ἔστι γὰρ ἡ διαίρεσις οἷον ἀσθενὴς συλλογισμός· ὃ μὲν γὰρ δεῖ δεῖξαι αἰτεῖται, συλλογίζεται δ᾽ ἀεί τι τῶν ἄνωθεν.* Quod addidit hoc loco, omnes, qui divisionibus usi essent, in eo errasse quod substantiam et quid res sit, per eas demonstrari posse opinabantur, imprimis Platonem tetigit. Cf.

ostendere debet, potius sumit, quam demonstrat, et semper aliquid concludit, quod re demonstranda latius patet. — Neque alia res est, id, quod exemplo proposito facile intelligitur. Nam si per divisionem volueris probare hominem esse mortalem[1]), conclusio, si accurate syllogismum descripseris, haec erit: omnis homo est mortalis aut immortalis. Sic vero latius patet, quam id quod demonstrandum erat, ut hominem mortalem esse sumas, non demonstres. Semper, si hac dividendi via uteris, conclusio talis est, cui quaestio inhaereat, nec dissimilis est inductionis, quae communia quidem colligit, non tamen ipsam rei naturam concludit.[2]) — Etsi hoc modo appareat, divisionem ad notionem demonstrandam non plus valere, quam syllogismum, tamen id ei concedendum est, ut ad inveniendam definitionem haud leve pondus addat. Multum enim prodest, ut justo ordine attributa collocentur neque ullum, quod rei insit, relinquatur. Sed haec hoc loco significamus tantum, quoniam fusius exponenda sunt, quum de quaerenda definitione agetur.

Quibus expositis, sequitur, ut duas quaestiones exponamus, quas etsi sub universam syllogismi legem cadant, Aristoteles separatim pertractavit. Quaeri[3]) pri-

Schol. in Aristot. colleg. Brand. p. 180, a, 11. Huic enim propriam esse hanc dividendi rationem, dialogi testantur. — Nostro etiam libro (C. 5) Platonem perstringit; quo enim spectant verba *οὐ γὰρ δεῖ τὸ συμπέρασμα ἐρωτᾶν, οὐδὲ τῷ δοῦναι εἶναι* nisi in dialogorum usum, in quibus divisione proposita disputantes alterutram partem eligere et quasi concedere coguntur.

[1]) Analyt. prior. I, 31.

[2]) Analyt. poster. II. p. 91, b, 14. *οὐδαμοῦ γὰρ ἀνάγκη γίνεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἶναι τωνδὶ ὄντων, ἀλλ' ὥσπερ οὐδ' ὁ ἐπάγων ἀποδείκνυσιν.* Hic locus non corruptus est et mutilatus, ut Buhlius scribit, neque opus est emendatione, qualem proponit in editione sua p. 708.

[3]) Ibid. Cap. 6. *ἀλλ' ἆρα ἔστι καὶ ἀποδεῖξαι τὸ τί ἐστι κατ'*

mum potest, num certa quaedam definitio demonstrari possit, si propositio, qualis recta esse debeat definitio, exponat, assumtio autem in illa definitione nihil ostendat eorum desiderari, in quibus posita sit definitionis natura? Ut rem obscuriorem statim exemplo illustremus, num quis syllogismo probabit definitionem, si hoc modo processerit? Propositio: definitio constat ex propriis, quae rei naturam constituunt. Assumtio: proprium hominis in hac re sola positum est, quod est animal et bipes. Conclusio: ergo justa est hominis definitio, quae exhibet hominem animal et bipedem. Quum nihil valeat syllogismus, nisi medium quoddam adsit,

οὐσίαν ἐξ ὑποθέσεως δέ, λαβόντα τὸ μὲν τί ἦν εἶναι τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστι ἰδίων, ταδὶ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν; τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἶναι ἐκείνῳ. ἢ πάλιν εἴληφε τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἐν τούτῳ; Verborum *τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν* non tam arcta est conjunctio, ut significent notionem substantialem, quasi *ὁρισμὸν ὁρισμοῦ*, id, quod voluit anonymus in scholiis p. 243. b, 27. Nec enim id agitur, ut definitionis notio syllogismo demonstretur, sed quaeritur, num fieri possit, ut certa definitio (*τ. τ. ε.*) demonstretur, supposita generali definitionis notione (*τ. τ. η. ε.*). Itaque verba *κατ' οὐσίαν* vertenda sunt: si ad universam ejus notionem respiciatur. Nihil enim obstat, quin *τὸ τί ἦν εἶναι* dicatur *οὐσία* id quod non opus est exemplis confirmare. — Omnis loci difficultas ad discrimen redit inter *τὸ τί ἦν εἶναι* et *τὸ τί ἐστι*, quod quidem Trendelenburgius praeclare declaravit museo rhena. II, 4 et d. anim. p. 192. Neque a nostro loco aliena est vis et ratio eorum, quam vir doctissimus investigavit. *T. τ. η. ε.* enim generalem definitionis notionem significat, *τ. τ. ε.* definitionem, quatenus in praesentem rei conditionem quasi descendit. Hoc si verum est, locus nihil habet molesti. Syllogismus enim ab eo proficiscitur, ut generalem definitionis notionem in propriis, quae rei naturam constituant, positam esse sumat (*ἐξ ὑποθέσεως δέ, λαβόντα τὸ μὲν τί ἦν εἶναι τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἰδίων*). Quibus sumtis ea, quae in aliqua definitione proposita sunt, sola rei naturam constituere ita, ut totum rei proprium sit, ostendit (*ταδὶ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν*). Inde concludit, hancce justam esse rei definitionem.

ex quo conclusio ducatur, haec ratio, quam exposuimus, plane nihil agit. Petit enim, quod demonstrandum erat. — Neque aliter res sese habet in syllogismis[1]), ubi praemissa syllogismi definitione nihil demonstrari perspicuum est. Nam si quis satisfecit legibus syllogismi, non opus est, hunc praeterea demonstret.

Non minus vitiosa est altera ratio[2]), quam breviter attingimus, probandi definitionem per definitionem contrarii, velut definitionem boni per definitionem mali. In qua etsi idem vitium inesse non lateat, quod tam saepe a nobis notatum est, tamen objici possit[3]), alteram definitionem ab altera differre ideoque non postulari quaesitum. Attamen vitium non tollitur, quamvis diversae sint definitiones, quia non magis haec per illam, quam illa per hanc probari potest, ut altera alterius partes suscipere possit[4]).

Inductioni[5]) denique, quam paucis hoc loco tetigit Aristoteles, non tanta vis inest, ut notionem apte declarare possit; in eo enim maxime versatur, ut *τὸ ὅτι ἔστι* constituat.

Ex omnibus, quae Aristotelis vestigia secuti protulimus, definitionem a ceteris cognoscendi formis et se-

---

[1]) Cap. 6. *ἔτι ὥσπερ οὐδ᾽ ἐν συλλογισμῷ λαμβάνεται τί ἐστι τὸ συλλελογίσθαι* etc.

[2]) ibid. p. 92, a, 20. Quod ait Trendelenburgius museo rhenano II, 4. p. 464. de nostro loco, fortasse legendum esse *οἷον εἰ τὸ κακῷ* id verisimile est, si ad verba sequentia respicias *ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθῷ εἶναι τὸ ἀδιαιρέτῳ εἶναι.* Praeterea facile *εἰ τῷ* scribi potuit pro *εἰ τὸ* propter verba *τῷ δ᾽ ἐναντίῳ*, quorum quidem est prorsus diversa ratio. Ceterum lectionem *εἰ τὸ* tuetur unus codex Bekkeri.

[3]) Cap. 6. *ἕτερον μέντοι ἔστω.* Rectius interpungitur *ἕτερον μέντοι· ἔστω*, nam *ἕτερον μέντοι* proferunt *ἔνστασιν*, *ἔστω* eam concedit.

[4]) cf. topica 8, 13.

[5]) analyt. poster. II, 7. init. *οὐ γὰρ τί ἐστι δείκνυσιν* (sci. *ὁ ἐπάγων*) *ἀλλ᾽ ὅτι ἢ ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν.*

gregandam esse et suum quasi locum habere, satis perspicuum est. Neque syllogismo enim, neque divisioni, neque inductioni contigit, ut definitionis officium omnino expleret. Antequam vero hoc accuratius describat, rem iterum in dubium vocat, ut de definitione fere actum esse videatur. Necessarium enim esse videtur cognitum habere[1]), rem esse, ut quid res sit, definiri possit; nam earum rerum, quae non exsistunt, nescitur notio et natura, neque aliud quidquam ostenditur, quam quod significat nomen.[2]) Cognitio autem *τοῦ ὅτι ἔστι* non definitioni sed demonstrationi et inductioni assignabatur. Jam id quaeritur, utrum definitio illud *ὅτι ἔστι* in suam potestatem quasi redigere possit, an in mera nominis explicatione acquiescere debeat? Dum, quid hac de re statuendum sit, exponit Aristoteles, jam in eo versatur, quod ipsius definitionis naturam aperit, qua re ad alteram quaestionis nostrae partem transducimur.[3])

---

[1]) ibid. p. 92 b, 4. *ἀνάγκη γὰρ τὸν εἰδότα τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος ἢ ἄλλο ὁτιοῦν, εἰδέναι καὶ ὅτι ἔστιν.*

[2]) Velut, quid significet nomen *τραγέλαφος* explicari potest, nec vero, quid sit *τραγέλαφος*.

[3]) Biesius (die Philosophie des Aristoteles 1. Bd. S. 290 ff.) hoc in capite parum accurate versatus est. Postquam capitis argumentum sic exposuit, ut, quomodo cum antecedentibus cohaereat, vix intelligatur, novam libri partem his verbis ingreditur: nachdem nun der Unterschied der Definition vom Schlusse allseitig bestimmt ist, kommt es u. s. w. — At hac de re in ultimis verbis non disputat Aristoteles, sed certam aliquam dubitationem proponit, quae definitionem omnino tollere videtur. cf. p. 92, b, 4. sq. et p. 92, b, 37, *πρὸς δὲ τούτοις ὅτι οὔτε ὁ ὁρισμὸς οὐδὲν οὔτε ἀποδείκνυσιν οὔτε δείκνυσιν, οὔτε τὸ τί ἐστιν οὔθ᾽ ὁρισμῷ οὔτ᾽ ἀποδείξει ἔστι γνῶναι.* Deinde ad definitionis naturam enucleandam sic accedit, ut causam tanquam vinculum proferat, quo illud *ὅτι ἔστι* et *τί ἐστι* conjungantur.

CAP. II.

Saepius memoratum est, Aristotelem definitioni hoc negotium mandare, ut notionem exploret. In quo vi versatur definitio, videndum erit, ut notionis naturae sit accommodata, hujusque legibus satisfaciat. Notio autem, qualis ab Aristotele describitur, interna lex et causa est, ex qua tanquam ex fonte certa rei natura originem ducit[1]). Itaque haec demum perfecta erit definitio, quae omnem operam in eo collocaverit, ut definiendae rei causam patefaciat. Quoniam vero causa rei vel aliunde repetitur, vel a re ipsa non diversa est[2]), apparet, duplicem esse rationem definiendi, quae accuratius sit explicanda. Priorem Aristoteles capite octavo exponit.

Raro mens humana hac sorte utitur, ut ad *τὸ διότι* intelligendum, *τὸ ὅτι* non extrinsecus recipere debeat. Solis fere mathematicis non opus est, ipsius mentis quasi finibus relictis ad experientiam confugere, quia ea, quae ponunt, sine externo auxilio accurate demonstrandi facultatem habent. Aristoteles quoque id tribuit mathematicis[3]) p. 93 b, 24 *ὅπερ ὁ ἀριθμητικὸς ποιεῖ· καὶ γὰρ τί ἐστι τὴν μονάδα ὑποτίθεται καὶ ὅτι ἔστιν*; in plerisque autem menti praescribit, ut primum, quae oculis objiciuntur, perlustret, ut externa rerum vestigia sequatur, ne multa ut *τὸ ὅτι* tanquam certum cognitionis fundamentum sibi comparet. *Ὥσπερ γὰρ τὸ διότι ζητοῦμεν ἔχοντες τὸ ὅτι, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅμα δῆλα γίνεται, ἀλλ᾽ οὔτι πρότερόν γε τὸ διότι δυνα-*

---

1) Metaphys. VII. Z. p. 162, 29; 164, 9. Brand. Analyti. poster. II. p. 30, a, 31. Bek.

2) analyt. post. II. Cp. 8 p. 93 a 3. *ἐπεὶ δ᾽ ἐστίν, ὡς ἔφαμεν ταὐτὸν τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ τί ἐστι· λόγος δὲ τούτου, ὅτι ἔστι τι τὸ αἴτιον· καὶ τοῦτο ἢ τὸ αὐτὸ ἢ ἄλλο.*

3) cf. ibid. p. 93 a, 17 et 35; analyt. pos. I, p. 71 a, 15.

τὸν γνωρίσαι τοῦ ὅτι, δῆλον ὅτι ὁμοίως καὶ τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἄνευ τοῦ ὅτι ἐστιν· ἀδύνατον γὰρ εἰδέναι τί ἐστιν, ἀγνοοῦντας εἰ ἔστιν.[1]) Abhorret enim ab eorum sententia, qui solam mentis agitationem ad res intelligendas sufficere existimant, dummodo haec innatas sibi leges satis perscrutetur. Accurate discernit inter ea, quae natura et ea, quae nobis sunt priora et notiora[2]); ab his vero judicat plerumque cognitionis initium ducendum esse. — Quomodo vero et unde hauriri potest illud *ὅτι ἔστι*, sine quo rei causa intelligi nequit? Hoc si quaerimus, apparet, ea, quae casu quodam rei adhaerescunt, ad id patefaciendum nihil valere.[3]) Quid enim certi ex iis colligi potest, quae non necessaria ac certa lege cum rebus conjuncta sunt.[4]) Itaque videndum erit, ut ex iis, quae ad ipsam rei naturam pertineant, aliquid percipiamus, quod si contigerit, quin res sit, nulla erit dubitatio.[5]) — Quum hoc modo rem esse invenimus, tunc sequitur, ut rei inventae causam investigemus. Nam omnis cognitio id agit, ut rem extrinsecus oblatam ad causam, unde nata sit, reducat, et rem apertam quasi denuo detegat. *Ἔμπειροι* quidem, quales in primo methaphysicorum libro describuntur, in re facta acquiescunt; etsi vero rem quodammodo cognitam habeant, tamen multum abest, ut verae scientiae conditiones expleant. Hujus enim pro-

---

1) p. 93 a, 26. *τὸ δὲ ζητεῖν τί ἐστι μὴ ἔχοντας ὅτι ἔστι, μηδὲν ζητεῖν ἐστίν.*

2) analyt. poster. I, 2. p. 71.

3) anal. post. II. Cap. 8. *ὅσα μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς οἴδαμεν ὅτι ἔστιν, ἀναγκαῖον μηδαμῶς ἔχειν πρὸς τὸ τί ἐστιν· οὐδὲ γὰρ ὅτι ἔστιν ἴσμεν.*

4) Methaphy. V. p. 120 Br. *συμβεβηκὸς λέγεται ὃ ὑπάρχει μέν τινι καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν οὐ μέντοι οὔτ᾽ ἐξ ἀνάγκης οὔτ᾽ ἐπιτοπολύ.*

5) analyt. post. II. p. 93 a, 22. *οἷον βροντήν, ὅτι ψόφος τις νεφῶν, καὶ ἔκλειψιν, ὅτι στέρησίς τις φωτός* etc.

pria vis in eo cernitur, quod ad causam illustrandam procedit. [1]) In hac causa investiganda Aristoteles definitionem vult omnem operam collocare. Ubi hanc cognovit definitio, nihil obstat, quominus rei notionem recte declaret. Notio enim, quum non iners quaedam formula sit, id ipsum est, quod efficit, ut res ita se habeat.[2]) — Duplex igitur ratio est, quae in talibus definitionibus observatur. Altera experientiam consulit, et rem esse constituit, altera id agit, ut rei causam et notionem exploret. In hac cernitur cognitionis perfectio, in illa initium ac fundamentum. Jam si haec teneas, nihil habes, cur adhuc molesta sit dubitatio illa, quam septimo capite Aristoteles excitavit. Etsi enim ad stabiliendam notionem opus sit experientiam adire, tamen hac necessitate non tollitur definitio. Dum ea enim, quae sensibus offeruntur, cogitationi subjicit, altiore modo fieri posse, ut res sit, demonstrat. Addit, ut ita dicam, externis testimoniis interna e perspecta rei notione deprompta.

Haec ratio, quam exposuimus, quum causam aliunde arcesseret, in syllogismi formam revocari potest,[3]) id, quod proposito exemplo apparebit. Si oculorum perceptione edocti sumus, lunam deficere, *τὸ ὅτι* habemus, in quo quidem definitio non consistet. Quid enim ageret definitio, quae lunae defectum luminis privationem lunae exhiberet? Itaque causam indagabit[4]), qua inventa, definitio juste sic describi potest: lunae defectus est luminis privatio lunae terrae intercessione facta.

---

[1]) analyt. poster. I, 2 p. 71, b, 9.

[2]) cf. Trendelenburg. Museo Rhena. II, 4. p. 473.

[3]) p. 93 a, 7. *ἀνάγκη μέσον εἶναι τὸ αἴτιον καὶ ἐν τῷ σχήματι τῷ πρώτῳ δείκνυσθαι — — — εἷς μὲν δὴ τρόπος ἂν εἴη ὁ νῦν ἐξητασμένος, τὸ δι' ἄλλου τὸ τί ἐστι δείκνυσθαι.*

[4]) cf. p. 93 a, 30.

Quis vero non videt, hanc definitionem similem esse syllogismi, in quo causa termini medii partes sustineat? Intercessio enim terrae medium est, ex quo lunae defectus concluditur.

Ne quis putet vero, haec cum iis pugnare, quae supra de syllogismo disputata sunt, non negligendum est, tali syllogismo notionem non demonstrari. *Ὡς μὲν τοίνυν λαμβάνεται τὸ τί ἐστι καὶ γίνεται γνώριμον, εἴρηται, ὥστε συλλογισμὸς μὲν τοῦ τί ἐστιν οὐ γίνεται οὐδ' ἀπόδειξις, δῆλον μέντοι διὰ συλλογισμοῦ καὶ δι' ἀποδείξεως* (p. 93, b, 15).[1]) Quum experientia

---

[1]) *Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις, εἴρηται πρότερον· ἀλλ' ἔστι λογικὸς συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστιν.* Quum incertum sit, cur talem syllogismum *λογικὸν* appellaverit, quaeritur, quid significent verba *λογικός* et *λογικῶς*? Est vero difficile, earum vim excutere, tum quia non ita saepe apud Aristotelem occurrunt, tum quia aliis locis aliud significare videntur. — Ubi leguntur in analyticis opposita sunt verbo *ἀναλυτικῶς*, ut ex hoc illis lucem afferre liceat. Analyt. post. I, 21 p. 82, b, 35; Cap. 22 p. 84, a, 7; Cap. 24 p. 86 a, 22; Cap. 32 p. 88 a, 18 (hoc loco opponitur *ἐκ τῶν κειμένων* i. e. *ἀναλυτικῶς* p. 88 a, 30). Ea vero analytica ratio ab Aristotele vocatur, quae ut rem intelligat, ex iis, quae ipsa rei natura continentur, argumenta repetit, ideoque rem quasi in elementa resolvit. Cf. Trendelenburg. element. logic. Aristot. p. 47 sq. Cui si logica ratio opponitur, id agere videtur, ut praetermissis iis, quae proprie rei naturam constituunt, generali quadam lege, quae plura comprehendit, rem illustret. Rem ita esse, tum ex locis, quos attulimus, apparet, tum Alexandri sententia confirmatur, quam affert Philoponus ad analytica post. I. p. 82 b, 35 *ἀλλ' οὐδὲ λογικὰ πάλιν ἔλεγε φάσκειν τὸν Ἀριστοτέλη τὰ πιθανὰ μέν, οὐκ ἀληθῆ δὲ, ἀλλὰ τὰ ἐξ ἀληθῶν μὲν προτάσεων καὶ ἀληθῆ, οὐ μὴν τὰ ἀποδεικτικὰ ἀλλὰ κοινότερα δυνάμενα πλείοσιν ἐφαρμόσαι.* Simplicius quoque illam vim tribuit verbo *λογικός* ad physica p. 202, a, 21, ubi tres verbi significationes annumerat. — — — *ἢ λογικὴν λέγει τὴν κοινοτέραν καὶ οὐ προσεχῆ οὐδὲ ἰδίαν τοῦ προκειμένου, οὐδὲ ἐξ οἰκείων ἀρχῶν· ἡ μὲν γὰρ ἐκ τῶν οἰκείων ἐπιχείρησις οὐ λογική, ὡς ἡ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον δεικνῦσα ἐκ τοῦ αὐτοκινήτου, ἡ δὲ ἐκ τοῦ τὰ ἐναντία ἐκ τῶν ἐναντίων γίνεσθαι τὸ*

doceat, lunam deficere, haec sola definitio defectus notionem recte explicabit, quae ad rem experiendo

ἀθάνατον δεικνῦσα λογική. — In aliis scriptis, ut ad haec transeamus, nonnunquam verbis, etsi ad vim expositam redeant, reprehensionem adhaerere animadvertimus. Neque id mirum esse debet. Nam haec est laus Aristotelis, quod a nimis generali rerum tractatione abhorret, et res acute et apte exponere earumque originem ex propriis causis repetere studet. cf. de generat. anim. 2, 8 p. 747 b, 28 λέγω δὲ λογικὴν (sc. ἀπόδειξιν) διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσῳ καθόλου μᾶλλον, πορρωτέρω τῶν οἰκείων ἀρχῶν — — — — οὗτος μὲν οὖν λόγος καθόλου λίαν καὶ κενός. Ethic. Eudem. 1, 8 p. 1217 b, 19 εἰ δὲ δεῖ συντόμως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν λέγομεν ὅτι πρῶτον μὲν τὸ εἶναι ἰδέαν μὴ μόνον ἀγαθοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλλου ὁτουοῦν λέγεται λογικῶς καὶ κενῶς. Metaphys. N. p. 290, 20 Brand. — Aliis locis λογικός et λογικῶς non differunt a διαλεκτικός et διαλεκτικῶς; cf. Simplicium l. l.; Metaphys. Γ. p. 67, 14 Brand.; topic. V. 1 p. 129 a, 17; physic. III, 3 p. 202 a, 21. Nec difficile est visu, qui factum sit, ut in hanc significationem abirent. Dialectica enim ratio, quippe quae in communi hominum opinione versetur (topic. 1, 1) verum tentat et praeparat, propriam vero rei naturam non recludit. — Jam si quaerimus, quae significatio sit nostro loco vindicanda, frustra studemus, unam vel alteram ei accommodare, quare novam inquirere jubemur. Verbum λόγος imprimis in metaphysicis saepe hoc sensu legitur, ut ad notionis et formae vim accedat; (Metaphys. I, p. 35, 2 Br.; VI. p. 122, 11; VII, p. 132, 19; X, p. 209, 19) neque desunt loci, quibus λογικός et λογικῶς ad hanc significationem videntur referendae esse. Metaphy. VII, p. 163, 2 Br. φανερὸν τοίνυν ὅτι ζητεῖ τὸ αἴτιον· τοῦτο δ' ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι, ὡς εἰπεῖν λογικῶς, ubi λογικῶς idem valet, quod κατὰ τὸν λόγον. Metaphys. XIII, p. 269, 25 ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ διὰ λογικωτέρων καὶ ἀκριβεστέρων λόγων ἔστι πόλλα συναγαγεῖν ὅμοια τοῖς τεθεωρημένοις. Hoc loco non addidisset ἀκριβεστέρων, si verbum λογικός vim supra expositam haberet. Huc accedit, quod antecedentibus satis confirmatur, Aristotelem de argumentis dicere, quae magis ad idearum λόγον spectant. Metaphys. VII, p. 134, 7 ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος λογικῶς φασί τινες εἶναι τὸ μὴ ὂν οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ μὴ ὄν, οὕτω καὶ τὸ ποιόν. Hanc significationem non dubitamus ad nostrum locum transferre. Aristoteles definitionem, in qua exponenda versatur, λογικὸν συλλο-

perceptam causam, unde nata sit, adjecerit. Ex hac causa syllogismus, lunam deficere concludit, universalem vero et necessariam defectus notionem ea contineri, non probat, sed supponit. — Quod dicit autem illo loco, talem definitionem per syllogismum manifestum reddi, hoc mihi videtur significasse. Dici potest hanc definitionem, dum causam investiget, medium quaerere, ex quo necessario rem esse sequatur. Haec si agit, elucet, omnem ejusmodi definitionem rejiciendam esse, nisi quae ad syllogismi formam reduci possit. Syllogismus quodammodo testatur, aptam et idoneam causam ad rem declarandam detectam esse. —

Postquam ita generaliter edocuit Aristoteles, definitioni propositum esse, medium inquirere, in quo rei causa insit, capite undecimo eo pervenit, ut quodlibet causarum genus terminum medium fieri posse ostendat. Causarum disquisitionem, nemo nescit, principem locum in Aristotelis philosophia obtinere; hujus enim acumini primum contigit, quatuor earum genera accurate discernere et altius perspicere.[1]) Sunt vero hae, si scholasticorum terminis utimur, causa materialis, causa formalis, causa efficiens, causa finalis. Has si absolute consideremus, tam arcta est earum conjunctio, ut cogitatione tantum separari possint; nam forma a fine tanquam anima gubernatur et quasi expletur, ut in ἐντελέχειαν abeat; haec vero est creatrix causa, quae materiam ad vitam et actionem vocat. In hac rerum varietate autem, quae nostris oculis subjectae sunt, tam saepe sunt disjunctae, ut in definitionibus sit bene animadvertendum, ut apta causa eligatur. —

γισμὸν appellat i. e. syllogismum, qui ad notionem spectat eamque aperit.

[1]) cf. Metaph. 1, 10 Bek. καὶ τρόπον μέν τινα πᾶσαι (αἰτίαι) πρότερον εἴρηνται, τρόπον δέ τινα οὐδαμῶς.

Aristoteles, ut rem illustret, exempla affert, in quorum primo causa materialis termini medii locum obtinet. Geometrae, ut demonstrent, angulum in semicirculo descriptum esse rectum, sic procedunt, ut constructione hunc angulum dimidiam esse partem duorum rectorum ostendant. Dum id faciunt, terminum medium investigant, ex quo necessario angulum esse rectum sequatur. Patet vero, hunc repeti ex anguli materia, quoad materia reperiri potest in rebus mathematicis. Itaque angulum illum tunc demum recte definies, si in definitione causam in anguli materia positam non omiseris.

Eodem modo causa efficiens [1]) termini medii loco esse potest Si cui bellum est contra Persas gestum describendum, prae ceteris exsistit quaestio, unde ortum sit bellum. Ubi id vero cognovit, medium possidet, ex quo bellum intelligitur. Rem, si ad syllogismum reducas, haec est: iis qui lacessunt, bellum infertur; Athenienses Persas lacessiverunt; ergo Atheniensibus a Persis bellum est illatum. Similiter reliquae causae termini medii partes suscipere possunt. Quum in plerisque autem contingat, ut hae causae ad idem efficiendum concurrant, velut in domo aedificanda [2]), definitioni videndum est, ut omnes colligat et conjungat. Nec si singulae causae, ut causa efficiens, in pluribus rebus positae sunt, definitio earum ullam negligere et praetermittere debet.

Haec ratio definiendi, quam exposuimus, quum in iis versetur, quae causam aliunde repetunt, (hac enim

---

[1]) Cp. XI, p. 94 a, 36.

[2]) Cf. Metaphys. III. 996, b, 5 Bek. — Physic. II, 7 *ἐπεὶ δ' αἱ αἰτίαι τέτταρες, περὶ πασῶν τοῦ φυσικοῦ εἰδέναι, καὶ εἰς πάσας ἀνάγων τὸ διὰ τί ἀποδώσει φυσικῶς, τὴν ὕλην, τὸ εἶδος, τὸ κινῆσαν, τὸ οὗ ἕνεκα· ἔρχεται δὲ τὰ τρία εἰς τὸ ἓν πολλάκις.*

sola conditione licuit, definitionem ad syllogismi formam revocare, quia postulat syllogismi natura, ut medium, in quo causa inesse debet et conclusio non ita coeant, ut reciprocari possint) non ea amplectitur, quae proprie substantiarum numero habentur, sed attributa quae rem necessario sequuntur, quaeque vel ex ipsa substantia, vel ex alio attributo, ut in exemplo defectus lunae, originem traxerunt. Haec, quamquam proprie non sunt substantiae, tamen per se considerata, et ex substantiae quasi ambitu exemta, ad substantiarum rationem accedunt. Cum his consentiunt, quae dicit in meta. physicis VII p. 133, 29 Bran. *καὶ γὰρ τὸ τι, ἐστιν ἕνα μὲν τρόπον σημαίνει τὴν οὐσίαν καὶ τὸ τόδε τί, ἄλλον δὲ ἕκαστον τῶν κατηγορουμένων, ποσόν, ποιὸν καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.*

Quod attinet ad externam formam hujus definitionis, Aristoteles eam terminorum situ *θέσει* vel *πτώσει* a demonstratione differre dicit [1]). Definitio ponit rem universam, in syllogismo in membra quasi distractam, omniaque simul, ut ita dicam, in lucem profert; demonstratio autem alterum terminum alteri annectit, quam ob rem ab Aristotele continua appellatur [2]) p. 94, a, 6 *καὶ ὡ δὶ μὲν ἀπόδειξις συνεχής, ὡδὶ δὲ ὁρισμός.*

Jam proximum genus definitionum, ut supra diximus, Aristoteles vult earum rerum esse, ad quas causae non extrinsecus accedant. Sicut enim nihil magis postulat in philosophia, quam ut cognitio nostra certis finibus teneatur, ultra quos non progrediendum sit, ita in rerum natura non infinitam esse statuit causarum catenam, sed reperiri, quae non ex peregrino fonte

---

[1]) p. 94 a, 2 et p. 91 a, 12.

[2]) Cf. d. anim. I, 3 p. 18, 8 Trendel. *ἀλλ' οὐκ ἀνακάμπτουσί γε πάλιν ἐπ' ἀρχὴν* (scili. *αἱ ἀποδείξεις*) *προσλαμβάνουσαι δ' ἀεὶ μέσον καὶ ἄκρον εὐθυποροῦσιν.*

profecta, in semet ipsis causam habeant. Cp. IX p. 93 b, 21 *ἔστι δὲ τῶν μὲν ἕτερόν τι αἴτιον, τῶν δ' οὐκ ἔστιν· ὥστε δῆλον ὅτι καὶ τῶν τί ἐστι τὰ μὲν ἄμεσα καὶ ἀρχαί εἰσιν.* Hujusmodi sunt ea omnia, quae proprie substantiae vocari possunt. Hae enim, quum non ad alia relatae sibi ipsis quasi sufficiant et per se sint, fieri non potest, ut ex aliena quadam re causam repetant. Analytic. post. I, 4 p. 73 b, 5 *ἔτι ὃ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται ἄλλου τινός* (scili. *καθ' αὑτὸ λέγω*) – – – *ἡ δ' οὐσία καὶ ὅσα τόδε τι σημαίνει, οὐχ ἕτερόν τι ὄντα ἐστὶν ὅπερ ἐστίν.* — Analyt. poster. I, 24 p. 85 b, 24 *ᾧ γὰρ καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τι, τοῦτο αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον*[1]). Ad has substantias Aristoteles definitionem primaria vi et absolute pertinere dicit. Metaphys. VII. p. 134, 24 Br. *ἐκεῖνο δὲ φανερὸν ὅτι ὁ πρώτως καὶ ἁπλῶς ὁρισμὸς καὶ τὸ τί ἦν εἶναι τῶν οὐσιῶν ἐστιν.* — Apparet autem, has definitiones ad syllogismi formam non redigi posse, tum quia principia sunt demonstrationum, tum quia nullum medium adest, ex quo demonstrari possit[2]).

Summa lex est definitionum, ut ex iis haustae sint, quae sunt per se priora. Illa definitio, quam supra exposuimus, etsi hanc legem sequeretur, tamen non fugit, eam sic inventam esse, ut experientia antecederet et ad causam indagandam mentem quasi impelleret et excitaret. Jam nunc res videtur aliter se habere. Quum causa a re ipsa non differat, necessarium esse videtur, et hanc et illam simul percipere. Quam ob rem ejusmodi definitiones non eadem lege atque illas confici, sed sola mentis agitatione inveniri posse, facile aliquis conjiciat. Aristoteles partim id

---

[1]) Cf. Metaphys. V, p. 112, 26 Br.

[2]) p. 94 a, 9 *ὁ δὲ τῶν ἀμέσων ὁρισμὸς θέσις ἐστὶ τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος.*

concedit menti, partim aliam rationem leviter indicat; eas enim res, quae medio expertes sint, ita sese habere dicit, ut et esse et quid sit supponi aut alia ratione manifesta reddi oporteat. pg. 93 b, 23 *ἅ* (sc. *ἄμεσα*) *καὶ εἶναι καὶ τί ἐστι ὑποθέσθαι δεῖ ἢ ἄλλον τρόπον φανερὰ ποιῆσαι.* — Ultima haec verba obscura sunt; nam quaeritur, quae sit altera ratio, quae significatur. Quibus verbis nescio an ea, quae leguntur de anima I, 1, 8 Trendel. lucem afferant, nostroque loco tanquam apta explicatio addi possint. *Ἔοικε δ' οὐ μόνον τὸ τί ἐστι γνῶναι χρήσιμον εἶναι πρὸς τὸ θεωρῆσαι τὰς αἰτίας τῶν συμβεβηκότων ταῖς οὐσίαις — — ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν τὰ συμβεβηκότα συμβάλλεται μέγα μέρος πρὸς τὸ εἰδέναι τὸ τί ἐστι· ἐπειδὰν γὰρ ἔχωμεν ἀποδιδόναι κατὰ τὴν φαντασίαν περὶ τῶν συμβεβηκότων ἢ πάντων ἢ τῶν πλείστων, τότε καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἕξομεν λέγειν κάλλιστα.* — Aristoteli persuasum est, ut saepe vidimus, inductionem vel experientiam notioni declarandae non sufficere; haec enim mentis vi et facultate comprehenditur, quae sola id cernit, quod generalem rei efficit naturam. Etsi hoc verissimum sit, tamen non neglexit Aristoteles, nostram cognitionem ita comparatam esse, ut experientia supersedere non possit. Substantiae, quam recludere vult definitio nostra, non talis natura est, ut in hanc rerum conditionem non descendat, neque habeat, in quibus quasi vita et actio ejus cernatur. Definienti igitur videndum est, ut haec acute percipiat, quo facto ad illam cognoscendam aditus patebit. Exemplum afferamus. Animae notio singulis ejus facultatibus quasi manifesta redditur, et oculorum judicio subjicitur. Quo quis magis autem has observare et intelligere potuerit, eo facilius ad intimam et absconditam animae naturam penetrabit, ex qua singulae facultates tanquam ex communi fonte originem traxerunt.

Itaque non habemus, cur ad hanc definitionem inveniendam Aristotelem discessisse putemus a via et ratione, quam antea probaverat, nisi forte hoc interesse judicas inter utramque definiendi rationem. Illic res erat sensu percepta, quae mentem ad notionem investigandam procedere cogebat; hic potissimum id agitur, ut generalis notio mente praecepta iis, quae sensibus apparent, probetur et confirmetur. —

Restat duplex genus definitionum, quod describamus, alterum, quod nomen explicat, alterum, quod mera continetur conclusione. Has quidem, si accurate dividamus, non dignas esse, quae definitionum numero habeantur, facile est intellectu. Etsi ipse igitur Aristoteles definitionibus illas annumerat, tamen ita facit, ut eas, quod vitiosae sint, reprehendat.

Primum igitur exprimere potest definitio, quid significet nomen [1]). Ejusmodi si est nominis explicatio, duplex ratio esse potest, qua rem unam constituat. Aut enim partes sumit talis oratio et conjungit, aut unum, quod non casu accedit, de uno pronuntiat [2]). Si quis quaerit, quid sit Ilias, respondeas licet: liber qui constat ex viginti quatuor carminibus, vel quid sit pluvia: humor. Haec nominis descriptio aliquam certe notitiam praebere potest, quoniam lingua tacito quodam sensu commota nomina ab iis depromere solet, quae rem necessario sequuntur. Neque vero hoc sibi sumere debet, ut rei naturam patefaciat. Aristoteles eam vituperat topic. 1, 5 *ὅσοι δ᾽ ὁπωςοῦν ὀνόματι τὴν ἀπόδοσιν ποιοῦνται, δῆλον, ὡς οὐκ ἀποδιδόασιν οὗτοι*

---

[1]) analyt. post. II. Cap. X. *φανερὸν ὅτι ὁ μέν τις ἔσται λόγος τοῦ τί σημαίνει το ὄνομα ἢ λόγος ἕτερος ὀνοματώδης.*

[2]) analy. post. II. Cap. X. *λόγος δ᾽εἷς ἐστὶ διχῶς, ὁ μὲν συνδέσμῳ, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς, ὁ δὲ τῷ ἓν καθ᾽ ἑνὸς δηλοῦν μὴ κατὰ συμβεβηκός* cf. Metaphy. p. 134, 27 Br.

τὸν τοῦ πράγματος ὁρισμὸν, ἐπειδὴ πᾶς ὁρισμὸς λόγος τις ἐστιν. Metaphy. p. 133, 15 Bra. *ὁρισμὸς δ᾽ ἐστὶν οὐκ ἄν ὄνομα λόγῳ ταὐτὸ σημαίνῃ (πάντες γὰρ ἂν εἶεν οἱ λόγοι ὅροι — —) ἀλλ ἐὰν πρώτου τινὸς ᾖ.*

Quo in genere definitionum, quum id desideretur, quod rei notio fere non attingitur, haec, de qua nunc agemus, definitio propterea reprehenditur, quia ad notionem declarandam non sufficit. Prima quidem definitio, ut supra ostendimus, similis erat universi syllogismi, in quo causa termini medii locum tenebat. Ut syllogismo autem, cui terminus medius non inest, nihil efficitur, ita definitione, nisi causam contineat, quid res sit, illustrari non poterit. Jam igitur definitio, termino medio praetermisso, nihil erit, nisi mera conclusio; p. 94 a, 7 *ἔτι ἐστὶν ὅρος βροντῆς ψόφος ἐν νέφεσι. τοῦτο δ᾽ἐστὶ τῆς τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα* [1]). Quam ob rem vituperat Aristoteles hanc definitionem de anima II, 2 Tr. Non solum *τὸ ὅτι*, inquit, significare debet definitio sed etiam causam in ipsa inesse et apparere oportet; definitiones autem, quales esse solent, ut conclusiones sunt [1]). Neque minus nostro loco respondent, quae dicit Metaphys. p. 171, 28 Br. — — *ἀλλ᾽ ἄδηλος ἂν μὴ μετὰ τῆς αἰτίας ᾖ ὁ λόγος. οἷον τί ἔκλειψις; στέρησις φωτός. ἐὰν δὲ προςτεθῇ τὸ ὑπὸ γῆς ἐν μέσῳ γιγνομένης, ὁ σὺν τῷ αἰτίῳ λόγος οὗτος.*

CAP. III.

Exposita definitionis natura, ad eam quaestionis nostrae partem deducimur, in qua de via et ratione, qua definitio quaerenda sit, accuratius disputandum est. Aristoteles diligenter hac de re egit in analyticis

---

[1]) cf. analyt. post. I, 8 p. 75, b, 30.

[2]) cf. Trendelenb. comment. d. anim. addenda.

(Cap. XIII), quibuscum non inutile erit ea conjungere, quae in topicorum libro sexto et septimo de definitione afferuntur. Haec enim, etsi praecipue ad vitia cavenda scripta sint, non pauca continent, quae rei nostrae lucem adhibent.

Quoniam notioni, in qua explicanda definitio versatur, ab Aristotele ea vis tribuitur, ut rem, in qua inest tanquam lex et causa, antecedat [1]), perspicuum est, neminem recte definiturum esse, nisi ab iis profectus erit, quae sunt simpliciter priora et notiora. Unaquaeque definitio hac nititur lege et ratione, ut Aristoteles in topicis [2]) eam imprimis tenendam esse censeat. Itaque vult nos discernere inter ea, quae natura et ea, quae nobis sunt notiora et priora [3]). Natura prior et notior est linea, quam planum et planum quam corpus; res autem, si ad nostram respicis cognitionem, interdum plane invertitur [4]), quaeque natura sunt notiora nobis videntur abscondita esse atque remota. Nam corpus facilius a nobis comprehendi posse videtur, quam planum, quamvis hoc revera et prius et notius sit. Ea enim, quae sub sensus cadunt, plerumque notiora esse solent, quam rerum principia et causae; illa quidem omnium oculis obtruduntur, haec vero nonnisi acriori cogitatione possunt comprehendi [5]). Definitionem oportet semper ex iis repetere, quae na-

[1]) cf. Metaphy. VII. p. 140, 5 Br. et Trendelenb. in museo Rhen. II. p. 479.

[2]) topic. VI, 4.

[3]) cf. analyt. poster. I, 2. p. 71 Bek. *πρότερα δ' ἐστὶ καὶ γνωριμώτερα διχῶς· οὐ γὰρ ταὐτὸν πρότερον τῇ φύσει καὶ πρὸς ἡμᾶς πρότερον, οὐδὲ γνωριμώτερον καὶ ἡμῖν γνωριμώτερον.* cf. ethic. Nicom. I, 2; Metaphys. VII. p. 132, Br. 1.

[4]) topic. VI, 4. p. 141 *ἡμῖν δ' ἀνάπαλιν ἐνίοτε συμβαίνει.*

[5]) ibid. *τὰ μὲν γὰρ τῆς τυχούσης, τὰ δ' ἀκριβοῦς καὶ περιττῆς διανοίας καταμαθεῖν ἐστιν.* cf. analy. post. I, 2.

tura sunt notiora et priora; his enim neglectis definitio rei causam et notionem non explicaret. Fieri quoque posset, ut topica docent [1]), nisi haec esset lex definiendi, ut multae ejusdem rei exsisterent definitiones; nam non solum aliis alia sunt notiora, sed etiam iisdem hominibus diversa diversis temporibus; primum quidem, quae sub sensus cadunt, deinde contraria, postquam ad mentis pervenerunt sagacitatem. Aristoteles tres definiendi modos describit, quos, quoniam ex prioribus non ducti sint, reprehendit [2]).

Primum cavendum esse censet, ne opposita per opposita definiantur, velut bonum per malum; opposita enim, quia eodem genere comprehenduntur, natura simul exsistunt [3]). Neque tamen neglexit, nonnulla esse, quae aliter definiri non possint. Quaecunque enim natura vel per se ad aliquid referuntur, sine hoc intelligi nequeunt, velut duplum non sine dimidio. Talium enim rerum natura in eo posita est, ut ad aliquid quodammodo relata et affecta sint [4]).

Porro ne quis, quod definiendum est, in ipsa definitione adhibeat, videndum est. Hoc vitium obtegitur, si quis nomen commutarit, notionem vero retinuerit. Velut si quis solem definivit astrum die perspicuum, idem per idem definivit; nam qui die utitur, utitur sole, quoniam solis super terram motum diem appellamus. Cujusmodi vitia, quo facilius deprehendantur, pro nomine oportet poni notionem.

Denique eorum, quae divisione inter se opposita

[1]) p. 141, b, 34.

[2]) topi. p. 142 a, 22 *Τοῦ δὲ μὴ ἐκ προτέρων τρεῖς εἰσὶ τρόποι.*

[3]) p. 142 a, 24 *ἅμα γὰρ τῇ φύσει τὰ ἀντικείμενα.*

[4]) l. l. *πᾶσι γὰρ τοιούτοις ταὐτὸν τὸ εἶναι τῷ πρός τί πως ἔχειν.*

sunt, alterum per alterum non definiendum est[1]. Tale vitium committunt, qui impar id esse dicant, quod unitate majus est, quam par. Omnia enim, quae ex eodem genere divisione inter se opponuntur, ut opposita (*ἀντικείμενα*) simul exsistunt natura ita, ut alterum per alterum cognoscere non liceat.

Haec lex, de qua egimus, omnem definiendi rationem ita amplectitur, ut suo jure primo loco poni potuerit. Qua exposita nascitur quaestio, quae via sit nobis ingredienda, ut ad fontem illum ascendamus, ex quo solo definitio hauriri debet. Hoc si quaerimus, utile erit, in memoriam reducere, quae supra in universum de definitione disputata sunt. Ostendimus, duplicem ab Aristotele rationem indicatam esse, quarum altera ab iis, quae nobis sunt priora, ad notionem simpliciter priorem procederet, altera a notione mente praecepta ad res sensibus oblatas proficisceretur. Ambae rationes in utraque definitione conjunctae sese invicem ita confirmabant, ut ad idem efficiendum quasi concurrerent. — Jam si singula inspicimus, quae Aristoteles de invenienda definitione in analyticis (Cp. XIII) tradiderit, non possumus, quin easdem rationes in iis deprehendamus. Duplicem ibi viam proponit ad definitionem quaerendam, divisionem (p. 96 b, 15 sq.) et inductionem (p. 97 b, 7 seq.), quarum haec a singulis quibusque ad notionem illustrandam progreditur, illa ex universo genere rem repetere studet.

---

[1]) topic. p. 142 b, 7 *πάλιν εἰ τῷ ἀντιδιῃρημένῳ τὸ ἀντιδιῃρημένον ὥρισται.*

[2]) l. l. *ἅμα γὰρ τῇ φύσει τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα.*

Finis hujusce capitis et altera pars commentationis typis exscripta sumptibus Besseri una cum dissertatione hic proposita mox in lucem prodibit.

VITA.

Natus sum HERMANNUS RASSOW Wolgasti anno hujus seculi unde vicesimo patre, quo vivente laetor, HERMANNO, res mercatorias agente, matre Maria e gente Muehlheim, praemature nobis erepta. Contigit mihi, ut primis litterarum elementis instituerer ab avunculo, qui evangelicae ecclesiae sacerdotis munere fungitur, ac cujus insignem erga me benevolentiam non possum, quin grato animo praedicem. XIV annos natus receptus sum inter discipulos Gymnasii Sundensis, quod floret Directore NIZZIO. Cujus scholae egregia institutione per Vannos fruitus, universitatem litterariam Halensem adii, in qua imprimis theologicis et philosophicis studiis operam navarem. Interfui lectionibus GESENII, THOLUCKII, ROEDIGERI, MUELLERI, ERDMANNI, SCHALLERI, BERNHARDII. Per annum et sex menses Halis commoratus in universitatem Tubingensem me contuli, ibique theologicas scholas BAUERI et ZELLERI, philosophicas VISCHERI per annum frequentavi. Anno MDCCCXLI quum Berolinum me contulissem, praecipue in philologiam et philosophiam operam impendi, usus scholis BOECKHII, ZUMPTII, RANKII, MICHELETI, TRENDELENBURGII, SCHELLINGII. Theologicas scholas frequentavi NEANDRI et VATKII. Ex veteribus philosophis hoc tempore praecipue legi Aristotelem, cujus amorem in me excitabant tum scholae, tum exercitationes Aristotelicae TRENDELENBURGII, quibus per duo semestria interfui. Me his in studiis egregii viri et doctrina et humanitate magnopere adjutum esse, non possum, quin grato animo profitear.

THESES.

I.

Quae est in Aristotelis categoriis prima ac summa οὐσίας significatio, ea in metaphysicis quoque libris principem locum obtinet.

II.

Ab experientia, qualem Aristoteles profitetur, philosophia non debet abhorrere.

III.

Kantius (Kritik d. r. V. S. 129) *de Aristotelis categoriis non recte judicavit.*

IV.

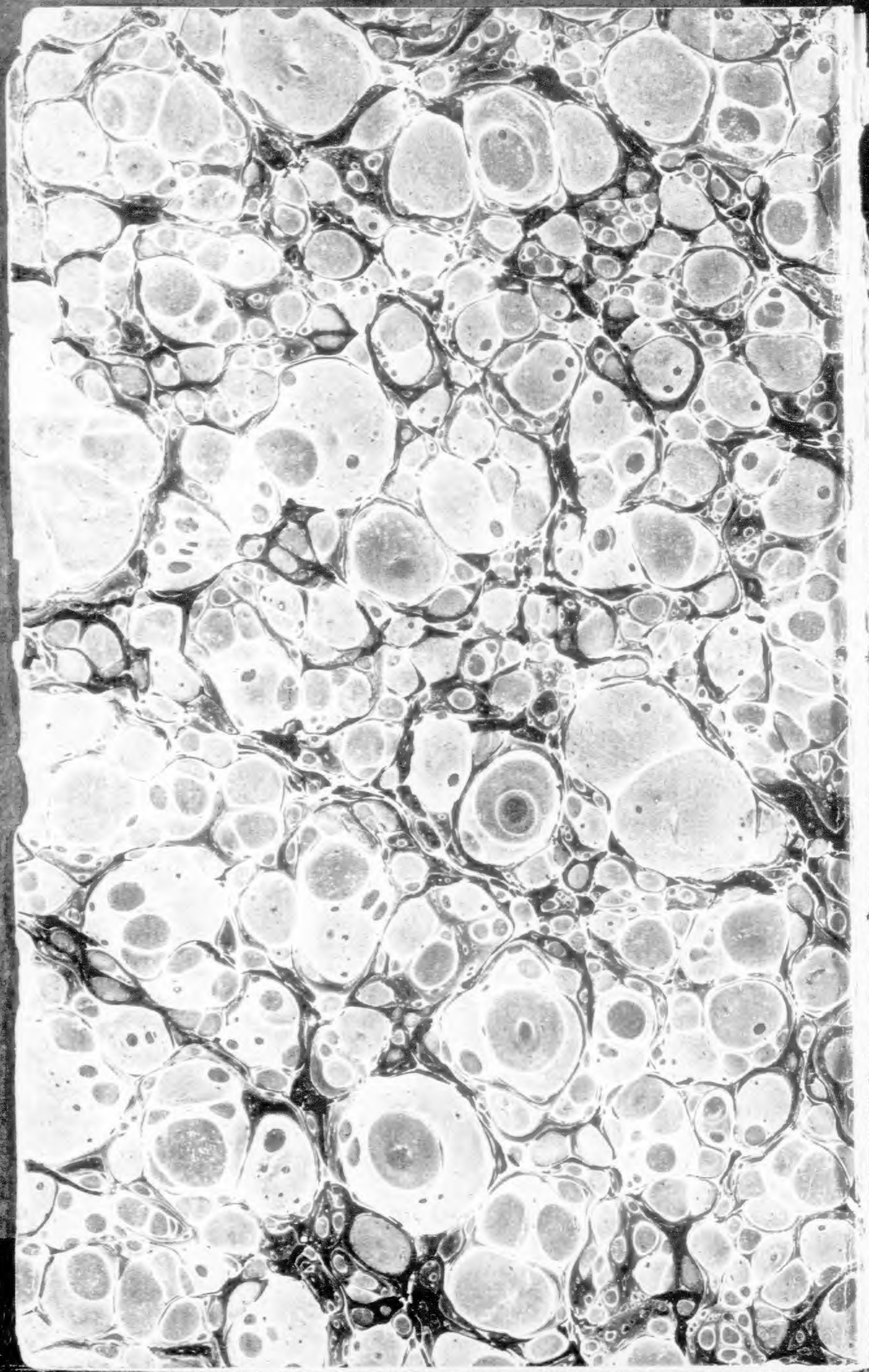
Principii, quod dicunt identitatis et contradictionis non ea est auctoritas in logica Aristotelica, ut hujus sit principium.

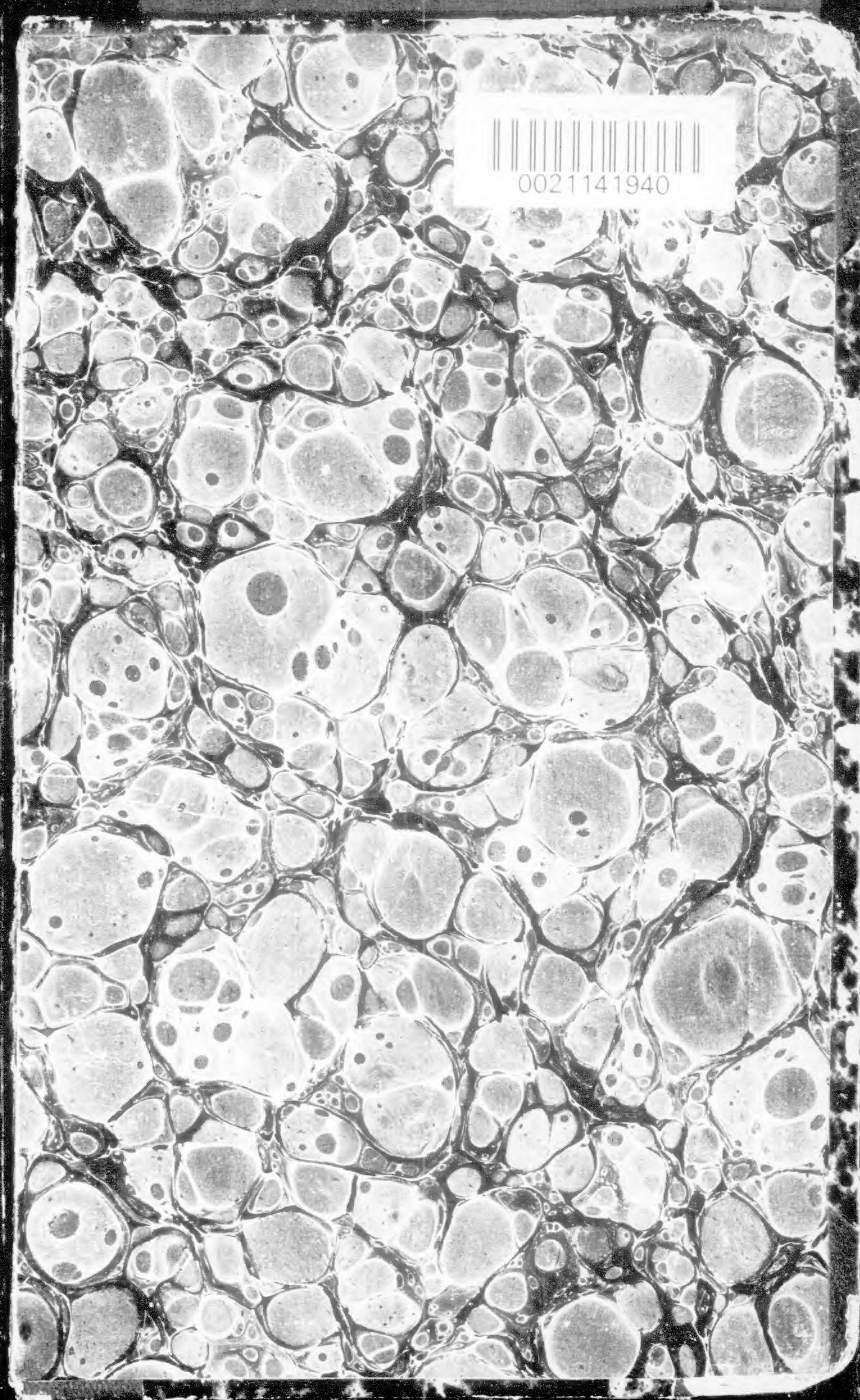
V.

Allegoria non est poetica.

VI.

Gregorius VII erat optimus papa.

0021141940

